

ANLATI HARİTALAMA: BEŞ ŞEHİR METNİNDE ANKARA ÖRNEĞİ EĞİTİM GEZİSİ

ANKARA GEZİ ROTASI

- 1 Gazi Terbiye Enstitüsü (Gazi Üniversitesi Rektörlük Binası)
- 2 Rusya Sefareti
- 3 İran Sefareti
- 4 Belçika Sefareti
- 5 Ankara Lisesi
- 6 Türk Ocağı Binası (Ankara Etnografya Müzesi)
- 7 Musiki Muallim Mektebi
- 8 Ankara Kalesi
- 9 Alaattin Camii
- 10 Ahi Şerafeddin (Arslanhane) Camii
- 11 Mahmut Paşa Bedesteni ve Kurşunlu Han
- 12 Samanpazarı
- 13 Augustus Tapınağı, Hacı Bayram Camii ve Türbesi
- 14 Er Dede Sultan (Hallaç Mahmud) Türbesi

(Ankara Manzarası Tablosu - Anonim)

Ankara Manzarası Tablosu, Osmanlı dönemi Ankarasını tasvir eden en önemli görsel kaynaklardan biri olarak kabul edilir. Kimliği bilinmeyen bir ressam tarafından yapılan bu eser, muhtemelen 18. yüzyılın başlarına tarihlenmekte olup kentin topografyasını, mimarisini ve gündelik yaşamını bir arada sunması bakımından benzersizdir. Tablo, 1970 yılında Semavi Eyice tarafından bilim dünyasına tanıtılmış, daha önce yanlışlıkla Halep olarak tanımlanan şehrin aslında Ankara olduğu ortaya konmuştur. Eserin günümüzde Rijksmuseum koleksiyonunda yer alması, 18. yüzyılda Osmanlı ile ticaret yapan Levantsche Handel şirketi aracılığıyla Avrupa'ya ulaşmış olabileceğini düşündürür. Eyice'nin, Baron von Vincke'nin 1839 tarihli Ankara haritasıyla yaptığı karşılaştırmalar, tablodaki yapıların büyük ölçüde gerçekçi bir gözleme dayandığını göstermiştir. Özellikle Mahmut Paşa Bedesteni, Kurşunlu Han ve Alaattin Camii gibi yapılar, resimde ayırt edilebilir biçimde betimlenmiştir. Tablonun tarihlendirilmesinde, Celâli isyanlarına karşı inşa edilen dış surların varlığı ile Zincirli Camii gibi daha geç tarihli yapıların birlikte görülmesi belirleyici olmuştur. Bu durum, eserin 17. yüzyıl sonu ile 18. yüzyıl başı arasında yerleştirilmesini mümkün kılar. Her ne kadar ressamın perspektif ve oran konusundaki hataları dikkat çekse de özellikle sof üretimi ve ticaretine dair sahnelerin ayrıntılı ve doğru biçimde işlenmiş olması, sanatçının Ankara'nın ekonomik yaşamına aşina olduğunu düşündürür. Resmin ön planında yer alan kalabalık figürler, ticaret, üretim ve sosyal hayatın canlılığını yansıtırken, dua eden bir topluluk sahnesi, muhtemelen Ahi geleneğine bağlı bir törene işaret eder; Bu yönüyle eser, yalnızca bir şehir manzarası değil, aynı zamanda Ankara'nın sosyo-ekonomik ve kültürel dokusunu belgeleyen görsel bir tarih kayıdır.

1. Gazi Terbiye Enstitüsü (Gazi Üniversitesi Rektörlük Binası)

Beş Şehir

"Kaç defa Cebecî'de veya kalede bu evlerden birinde oturmayı düşündüm. Fakat evvelâ Ankara Lisesi'nde, sonra Gazi Terbiye Enstitüsü'nde o kadar cemiyetli bir hayatımız vardı ki, bir türlü bırakamadım. Zaten o seneler Ankara memurlarının çoğu resmi dairelerde hattâ vekâletlerde kalıyorlardı." (Tanpınar 1989: 6)

Tarih

Erken Cumhuriyet döneminin eğitim reformlarının mekânsal karşılıklarından biri olan bu yapı, 1930'lu yıllarda Türkiye'nin modernleşme ideallerini mimari üzerinden ifade eden önemli bir örnektir. Birinci Ulusal Mimarlık Üslubu'nun karakteristik özelliklerini taşıyan yapı; simetrik cephe düzeni, anıtsal giriş kurgusu ve taş işçiliğiyle dikkat çeker. Dönemin eğitim politikalarının merkezlerinden biri olan Gazi Terbiye Enstitüsü, öğretmen yetiştirme misyonuyla Cumhuriyet ideolojisinin yayılmasında kritik rol oynamıştır. Bugün Gazi Üniversitesi Rektörlüğü olarak kullanılan bina, hem işlevsel sürekliliği hem de sembolik değeri ile önemini korur. Yapının bulunduğu alan, erken Cumhuriyet Ankarasının planlı gelişiminin de izlerini taşır.

2,3,4 Sovyet Sefareti/ İran Sefareti / Belçika Sefareti

Beş Şehir

"Hakikatte şehir bir taraftan Millî Mücadele'deki sıkışık hayatına devam ediyor, bir taraftan da yeni baştan yapılıyordu. Her tarafta bir şantiye manzarası vardı. Hiçbirini üslubu yanı başındakini tutmayan, çoğu mimari mecmualarından olduğu gibi nakledilmiş villalarıyla, küçük memur mahalleleriyle yeni şehrin kurulduğu devirdi bu. Tek bir sokakta Riviera, İsviçre, İsveç, Bavaria ve Abdülhamid devri İstanbul'u ev ve köşkerleri görmek mümkündü. Yeni yapılmış sefaret binaları da bu çeşidi artırıyor. Sovyet Sefareti modern mimarının kendisini aradığı bu 1920 yıllarının en atılgan tecrübelerinden biriydi ve daha ziyade büyük bir vapura benziyordu. İran Sefareti eski Sâsânî saraylarının hâtıralarından bir şark üslubu aramıştı. Biz birkaç arkadaşı Belçika Sefareti'nin sakin ve gösterişsiz, klâsik yapısını seviyorduk. Bu tecrübeler arasında Türk mimarisi de kendine bir üslup yaratmaya çalışıyordu." (Tanpınar 1989: 6)

Tarih

Rusya Sefareti

20. yüzyıl başı diplomatik mimarisinin Ankara'daki seçkin örneklerinden biri olan bu yapı, erken Cumhuriyet döneminde başkent uluslararası kimliğinin şekillenmesinde rol oynamıştır. Dönemin diplomatik temsilcilik yapıları, hem temsil ettikleri ülkenin estetik anlayışını hem de yeni başkent modernleşme sürecini yansıtır. Günümüzde TBMM Koruma Daire Başkanlığı olarak kullanılan bina, fonksiyon değişimine rağmen mimari karakterini korumaktadır. Kültürel sadelik, dengeli cephe kompozisyonu ve işlevsel plan şeması, 20. yüzyılın erken dönem mimarlık anlayışını ortaya koyar. Bu yapı, Ankara'nın başkent oluş sürecinde diplomatik ilişkilerin mekânsal izlerini takip etmek isteyenler için önemli bir duraktır.

Rusya Sefareti

İran Sefareti

Ankara'daki diplomatik mimari örnekleri arasında yer alan İran Sefareti, 20. yüzyılın uluslararası mimari eğilimlerini yansıtan önemli yapılardan biridir. Yapı, hem işlevsel hem de temsilî bir mekân olarak tasarlanmış olup İran'ın kültürel kimliğini modern bir mimari dil aracılığıyla ifade eder. Dış cephedeki sade ama dengeli oranlar, iç mekândaki düzenli plan şeması ile birleşerek dönemin diplomatik mimarisine dair ipuçları sunar. Ankara'nın erken başkent döneminde şekillenen diplomatik bölgeler içinde yer alan bu yapı, farklı kültürlerin mimari temsillerinin bir arada görülebileceği bir çevrenin parçasıdır.

Belçika Sefareti

Erken Bauhaus etkilerinin Ankara'daki nadir temsilcilerinden biri olan Belçika Büyükelçiliği, modernist mimarlığın rasyonel ve işlevci yaklaşımını yansıtır. Yalın geometrik formlar, süslemeden arındırılmış cephe düzeni ve işlev öncelikli planlama anlayışı, Bauhaus'un temel prensiplerini açıkça ortaya koyar. Yapı, Ankara'nın diplomatik mimari çevresinde modernizmin erken örneklerinden biri olarak öne çıkar. Aynı zamanda Cumhuriyet'in batılılaşma ve çağdaşlaşma hedeflerinin mimari alandaki yansımalarından biri olarak değerlendirilebilir.

5. Ankara Lisesi

Beş Şehir

"Kaç defa Cebecî'de veya kalede bu evlerden birinde oturmayı düşündüm. Fakat evvelâ Ankara Lisesi'nde, sonra Gazi Terbiye Enstitüsü'nde o kadar cemiyetli bir hayatımız vardı ki, bir türlü bırakamadım. Zaten o seneler Ankara memurlarının çoğu resmi dairelerde hattâ vekâletlerde kalıyorlardı." (Tanpınar 1989: 6)

Tarih

Ankara Lisesi, 1923 yılında Atatürk'ün emriyle faaliyete geçirilmiş, ülkenin en eski ve köklü eğitim kurumlarından biridir. Kurtuluş Savaşı sırasında cephe gerisindeki faaliyetlerin tümüne aktif olarak katılan kadınların yeni kurulacak olan Cumhuriyet'in sosyal yaşantısında da etkin bir rol oynaması gerektiğini düşünen Mustafa Kemal Atatürk, kız çocuklarına eğitim vermek üzere bir okul kurulması talebinde bulundu. 11 Ekim 1923 tarihinde, Hacıbayram Mahallesi'ndeki eski bir evin dönüştürülmesiyle açılışı yapılan okul; "Ankara Kız Lisesi" adı altında öğretim faaliyetlerine başlamıştır. Erken Cumhuriyet döneminin en önemli yapılarından biri olan Ankara Lisesi binası, 1992 yılında alınan bir kararla Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından tescillenerek koruma altına alınmıştır.

6,7 Türk Ocağı Binası (Ankara Etnografya Müzesi) ve Musiki Muallim Mektebi

Beş Şehir

"Bu tecrübeler arasında Türk mimarisi de kendine bir üslup yaratmaya çalışıyordu. Türk Ocağı binası, Etnografya Müzesi olan bina, Gazi Terbiye Enstitüsü, İstanbul'da Yeni Postahane ve Dördüncü Vakıf Hanı ile başlayan tecrübenin devamı idiler. Sonradan Güzel Sanatlar Akademisi'nde arkadaşlık ettiğimiz Prof. Eğli, Cebecî'deki Musiki Muallim Mektebi ile çoğu dıştan taklit eden bu tecrübeleri ilk defa modern malzemenin imkânlarıyla birleştirmeye muvaffak olmuştu." (Tanpınar 1989: 6-7)

Tarih

Türk Ocağı Binası (Ankara Etnografya Müzesi)

Türk Ocağı binası olarak inşa edilen bu yapı için 1924 yılında devrin tanınmış mimarlarından tekliker istenmişti. Mimar Arif Hikmet Bey'in çizdiği suluboya resmin Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa tarafından beğenilmesiyle proje onaylandı ve binanın inşaatı 21 Mart 1927'de başladı. Mustafa Kemal, binada Türk süslemelerinin kullanılmasını istemişti ve yalnızca Türk işçilerinin çalışmasını emretmişti. Mimar Koyunoğlu mezartaşı ustalarını toplayarak ve Marmara adasından mermer getirterek 1930 yılı Nisan'ında binanın inşaatını tamamladı. Bina günümüzde Ankara Resim ve Heykel Müzesi olarak kullanılmaktadır.

Musiki Muallim Mektebi

Musiki Muallim Mektebi, 1 Eylül 1924 tarihinde orta dereceli okullara müzik öğretmeni yetiştirmek amacıyla kuruldu. 1930'lu yıllarda inşa edilen Musiki Muallim Mektebi, Türkiye'de çağdaş müzik eğitiminin temellerinin atıldığı yerlerden biri olarak kabul edilir. Yapının mimarisi, işlevselliği ön plana çıkaran sade ve rasyonel bir anlayışa sahiptir. Geniş sınıflar, akustik düzenlemeler ve eğitim odaklı plan şeması, dönemin pedagojik yaklaşımlarını yansıtır. Aynı zamanda bu yapı, Cumhuriyet'in sanat yoluyla toplumsal dönüşüm hedefinin mekânsal bir ifadesidir. Bugün Ankara Devlet Konservatuvarı'nın temellerini oluşturan bu kurum, kültürel modernleşme sürecini yerinde gözlemlemek isteyenler için önemli bir duraktır.

8. Ankara Kalesi

Beş Şehir

"Ankara Kalesi'ne çıktım. Gözümün önünde şaşırtıcı değişiklikleriyle Ankara ovası uzanıyor. Arkadaşımın teker teker etraftaki dağları, küçük tepeleri ve şurada burada birdenbire sıcakta bir tas serin su vehmiyle bozkırın ortasında yemyeşil bir gölge yapan küçük köyleri sayıyoruz. Keskin bir ışık, etrafımda bir zafer borusu gibi çınlıyor. Sert rüzgârda, bulunduğumuz tepenin yassı şekli -Evliya Çelebi olsa Peşte için yaptığı gibi bademe benzetirdi- tam bir gemi küpeştesi hâlini aldı. Zaman denizlerinde onunla beraber yüzmeye hazırlanıyordum. Bu rüzgâr, bu mucizeli gemi ile insanı nerelere götürmez. Buraya çıkarken gördüklerimizle hangi medeniyetlere, hangi çağlara gittik mi? Fakat hayır, Ankara bu cinsten tarihî bir hülyaya kolay kolay imkân vermiyor. Burada tek bir vak'a, tek bir zaman, tek bir adam muhayyile hükmediyor. Bu şehri kendisini o kadar ona vermiş ve onun olmuş. Eti arslanı, Roma sütunu, Bizans bazilikasından kalma taş, Timurlenk ve Yıldırım muharebesi, hepsi sizi dönüp dolaşıp yirmi yıl evvelin çetin günlerine ve şifalı ağrılarına götürüyor, onun tabii neticesi olan büyük meselelerle karşılaşırıyor. Bu o kadar böyle ki, Ankara, İstiklâl Mücadelesi yıllarından bütün mazisini yakarak çıkmış denebilir. Ovaya bakıyorum; o muharebeler buna benzer ovalarda, mor gölgeli sırtlarıyla ufku plastik bir madde gibi yoğuran bu dağlara benzeyen dağlarda geçti. İnönü zaferini millete ve tarihe müjdeleyen telgraf yazarken Garp Cephesi Kumandanı'nın gözü önünde olan manzara, ufak tefek değişikliklerle bu gördüğüm manzaranın devamıydı; galip kumandan bu tepeye, yahut yanı başındakine, biraz ötede, sağda solda görünen tepelere benzer bir yerden düşman askerinin kaçtığını, Bozyük'ün yandığını seyretmiş, gene böyle bir yerde asırlara verdiği müjeydi yanındakilere dikte ettirmişti:

"Saat 6.30'dan sonra, Metristepe'den gördüğüm vaziyet; Gündüzbey şimalinde sabahtan beri sebat eden ve dümdar olması muhtemel bulunan bir düşman müfrezesi sağ cenah grubunun taarruzuyla gayrimuntazam çekiliyor. Yakından takip ediliyor. Hamidiye istikametinde temas ve faaliyet yok. Bozyük yanıyor. Düşman binlerce maktulleriyle doldurduğu muharebe meydanı silâhlarımızı terk etmiştir. Garp Cephesi Kumandanı İsmet" (Tanpınar 1989: 17-18)

Tarih

Ankara'nın en eski yerleşim çekirdeğini oluşturan kale; Bizans, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinin izlerini bir arada barındıran çok katmanlı bir savunma yapısıdır. İç ve dış surlardan oluşan kale, özellikle Bizans döneminde güçlendirilmiş, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde ise onarımlar görmüştür. Kale çevresinde gelişen yerleşim dokusu, organik ve plansız yapıyla "yaşayan şehir" kavramını somutlaştırır. Dar sokaklar, geleneksel Ankara evleri ve zanaat atölyeleri, tarihî sürekliliğin izlerini günümüze taşır. Ankara'yı panoramik olarak izleme imkânı sunan kale, aynı zamanda şehrin tarihsel gelişimini anlamak için eşsiz bir bakış noktasıdır.

9,10 Alaattin Camii ve Ahi Şerafeddin (Arslanhane) Camii

Beş Şehir

"Ankara, uzun tarihinin şaşırtıcı terkipleriyle doludur. Asırlar içinde uğradığı istilâlar, üst üste yangınlar ve yağmalar şehirde geçmiş zamanların pek az eserini bırakmıştır. Acayip bir kanşıklık içinde bu tarih daima insanın gözü önündedir. Türk kültürünün kendinden evvel gelmiş medeniyetlerden kalan şeylerle bu kadar canlı surette rastgele karıştığı, haşır neşir olduğu pek az yer vardır. Kalede ve onun eteğine serpilmiş mahallelerde Türk velileri Roma Bizans taşlarıyla sarmış dolaş yatarlar. Dedelerimizin mezarlarından çıkan yeşillikler hangi itikatların etrafında yontuldukları belli olmayan çok eski taşları kendi rahmaniyetleri ile yumuşatırlar; burada kerpiç bir duvardan lonyaya tarzında bir sütun başlığı veya arkitrav fırlar, ötede bir türbe merdivenin basamağında bir Roma konsülünün şehre gelişini kutlayan kadim bir taş görünür, daha ötede bir çeşme yalağında eski bir lahdin bakantaları gülümser. Ahi Şerafeddin'in türbesini asırlarca Greko-Romen arslanlar bir nöbetçi sadakatıyla beklerler ve bu yüzden Arslanhane adını alan caminin hakikaten eşsiz mihrabında, Etiler'in toprak ve bereket ilâhesinden başka bir şey olmayan bir yılan son derece kuvvetli plastikliğiyle meyvalar arasında dolaşır ve caminin o kadar şaşırtıcı bir sâfiyetle boyanmış ağaçtan sütunları Bizans ve Roma başlıkları taşır. Hisar'da, mihrabı Türk tahta işçiliğinin harikalarından biri olan Alaeddin Camii'nin sekisi, asırlardan beri bir şahin gibi süzdüğü ovaya, terkibi baştan aşağı tesadüfî olan bir sütun dizisinin arasından bakar; şüphesiz bu sütunlar orada bu camiden çok daha evvel mevcuttular." (Tanpınar 1989: 7-8)

ANLATI HARİTALAMA: BEŞ ŞEHİR METNİNDE ANKARA ÖRNEĞİ EĞİTİM GEZİSİ

REHBERLERİMİZ

Prof. Dr. S. Dilek YALÇIN ÇELİK
(Hacettepe Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Muhammet GÖRÜR
(Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

ATATÜRK KÜLTÜR MERKEZİ BAŞKANLIĞI
akmb.gov.tr

@akmb_govtr

@AKMB_govtr

PROJE SORUMLUSU

Mine KARADUMAN

GRAFİK TASARIMCI

Hatice Özlem TÜRKES YILDIRIM

akmb.gov.tr

Gezi Broşürü

ATATÜRK KÜLTÜR MERKEZİ
BAŞKANLIĞI

Tarih

Alaattin Camii

Ankara Kalesi içinde yer alan Alaattin Camii, Anadolu Selçuklu döneminin erken örneklerinden biri olarak 12. yüzyıl sonlarına tarihlenir. Yapı, zaman içinde Osmanlı döneminde çeşitli onarımlar geçirmiştir. Kesme taş ve devşirme malzemelerin birlikte kullanıldığı cami, sade mimari diliyle dikkat çeker. İç mekânda görülen ahşap unsurlar ve mihrap düzeni, Selçuklu cami mimarisinin karakteristik özelliklerini yansıtır. Kale içindeki konumu sayesinde hem ibadet mekânı hem de yerleşim dokusunun bir parçası olarak işlev görmüştür. Bu yapı, Ankara'daki İslam mimarisinin erken dönem izlerini takip etmek isteyenler için önemli bir duraktır.

Ahi Şerafeddin (Arslanhane) Camii

13. yüzyıla tarihlenen Ahi Şerafeddin Camii, Anadolu Selçuklu mimarisinin en özgün örneklerinden biridir. "Arslanhane Camii" olarak da bilinen yapı, ahşap direkli ve ahşap tavanlı cami geleneğinin en iyi korunmuş örnekleri arasında yer alır. İç mekânda yer alan ahşap sütunlar ve zengin süslemeler, dönemin estetik anlayışını yansıtır. Mihrapta kullanılan çini bezemeler, Selçuklu sanatının incelikli işçiliğini gözler önüne serer. Ahi teşkilatıyla ilişkili olan yapı, sadece bir ibadet mekânı değil, aynı zamanda sosyal ve ekonomik örgütlenmenin de merkezi olmuştur. UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'nde yer alması, yapının uluslararası önemini de ortaya koyar.

11. Mahmut Paşa Bedesteni ve Kurşunlu Han

Beş Şehir

"Osmanlı devri, Fatih'in veziri Büyük Mahmud Paşa tarafından yaptırılmış bir han ve bedestenle başlar. Bunlar yeni imparatorlukla başlayan yeni nisbet fikrinin eserleridir. Fakat Osmanlı hiçbir zaman Selçuk gibi yapıcı olmadı. Tamirden sonra on kubbesiyle birdenbire meydana çok vazih bir cümle gibi çıkan bu bedestende bugün türlü kazılardan gelen Hitit eserlerinin daima şaşırtıcı plastikleri, bugünün sanatına o kadar yakın üslûplarıyla toprak altında asırlarca süren uyulanlardan henüz uyanmış gibi bakan gözleriyle seyretmek beni daima düşündürmüştür. Yaşanmış hayat unutulmuyor ne de büsbütün kayboluyor, ne yapıp yapıp bugünün veyahut dönün terkibine giriyor." (Tanpınar 1989: 15)

Tarih

15. yüzyılın ikinci yarısında inşa edilen Mahmut Paşa Bedesteni ve Kurşunlu Han, Osmanlı ticari mimarisinin Ankara'daki en önemli örneklerindedir. Bedesten, değerli eşyaların alınıp satıldığı kapalı çarşı işlevi görürken, han ise tüccarların konaklama ve ticari faaliyetlerini sürdürdüğü yapı olarak kullanılmıştır. Günümüzde bu yapı kompleksi, Anadolu Medeniyetleri Müzesi olarak işlevlendirilmiş ve modern müzecilik anlayışıyla yeniden değerlendirilmiştir. Bu dönüşüm, tarihî yapıların çağdaş işlevlerle yaşatılmasının başarılı bir örneğidir. Yapı, ticaret, mimari ve kültürel süreklilik açısından Ankara'nın en önemli duraklarından biridir.

12. Samanpazarı

Beş Şehir

"Samanpazarı'ndan bugünkü eski Dışişleri Bakanlığı'na inen eski Ankara mahalleleri, çarşıya ve kaleye çıkan yollar, Cebeci tarafları üzerinde hep bu tesiri yapardı. O biçare kerpiç evlerin bütün fakirliğini, iyi bilmekle beraber kendimde olmayan bir şeyi onlarla tasavvur ederdim. Onların arasında, bir sıtma nöbetine benzeyen ve durmadan bir şeylere, belki de fakirliğin altında tasavvur ettiğim ruh bütünlüğüne sanılmak, onunla iyice bürünmek arzusunu veren bir ürperme ile dolaşırdım. Gerçeği budur ki, Anadolu'nun fakirliğinde vaktiyle kendi hastalığı olan ve insanını asırlarca tahrip eden sıtmaya benzer bir şey vardır. Tadanlar bilir ki hiçbir lezzet sıtma üşümesi ile yaşanmaz." (Tanpınar 1989: 5-6)

Tarih

Ankara'nın tarihî ticaret merkezlerinden biri olan Samanpazarı, Ahi geleneğinin ve esnaf teşkilatının izlerini günümüze taşıyan önemli bir bölgedir. Osmanlı döneminde lonca sistemi içinde örgütlenen esnaf grupları, bu bölgede yoğunlaşmıştır. Dar sokaklar, geleneksel Ankara evleri ve zanaat dükkanlarıyla dikkat çeken Samanpazarı, günümüzde de el sanatlarının yaşatıldığı bir kültür alanıdır. Bakırcılık, ahşap işçiliği ve çeşitli el sanatları, bu bölgede hâlâ sürdürülen gelenekler arasındadır. Tarihî dokusunu büyük ölçüde koruyan bu alan, Ankara'nın sosyal ve ekonomik tarihini anlamak isteyenler için canlı bir achi hava müzesi niteliğindedir.

13. Augustus Tapınağı / Hacı Bayram Camii ve Türbesi

Beş Şehir

"Bu terkiplerin en mânâlısı İmparator Augustus'un şerefine toprağa dikilmiş mermer bir kaside olan Roma mâbedinin kalıntılarıyla yani başındaki Hacı Bayram-ı Veli Camiinin beraberce teşkil ettiği zitlar mecmuasıdır. Bitmiş veya tam diyebileceğimiz hiçbir eser bu toprağın macerasını bu kadar güzel hulâsa edemez. Hacı Bayram'ı Roma kartalının bu mermer yuvasında çilehanesini seçmeye götüren gizli tesadüf nedir? Camiinin altındaki dar çile odasında geçirdiği ibadet ve murakabe saatlerinde, yanı başında güneş vurdukları yıldızlı akislerle pırıldayan ve üstüne diz çöktüğü toprakta bir nevi işva gibi gizlenmiş duran bu taştan dünya, kendisininkinden büsbütün ayrı zaferleri terennüm eden bu iyi yontulmuş mermerler, o sert ve kibirli Roma hemşerisi çehreleri acaba onu rahatsız etmiyor muydu? Bu velinin rahmani rüyasına komşularının mağrur sükutundan sızan düşünce ve duygulanırsa bilesek ne kadar iyi olacaktı." (Tanpınar 1989: 8-9)

Tarih

Bu alan Frig, Roma ve Osmanlı dönemlerinin üst üste geldiği çok katmanlı kutsal bir mekân olarak dikkat çeker. MÖ 1. yüzyılda inşa edilen Augustus Tapınağı, Roma İmparatoru Augustus'un vasiyetnamesinin (Res Gestae Divi Augusti) Latince ve Yunanca olarak yazılı olduğu duvarlarıyla dünya tarihi açısından büyük önem taşır. Hemen yanında yer alan Hacı Bayram Camii ve türbesi ise 15. yüzyıldan itibaren bölgenin İslami kimliğini temsil eder. Bu mekânsal birliktelik, farklı inanç ve kültürlerin tarih boyunca aynı alanda yer alabildiğini gösterir. Ankara'nın en önemli tarihî ve manevi merkezlerinden biri olan bu alan, ziyaretçilere benzersiz bir tarihsel süreklilik deneyimi sunar.

14. Er Dede Sultan (Hallaç Mahmud) Türbesi

Beş Şehir

"Bir Türk şehriden bahsedip de Evliya Çelebi'yi hatırlamak kabil değildir. Cetlerimizden iki kişi vatan haritasını benimsemişlerdir. Bunlardan birincisi Mimar Sinan'dır. XVI. asır Türkiye'sini onun eserlerinden bulmak daima mümkündür. (...) İkincisi başlı başına bir vatan aynası olan Evliya Çelebi'dir. Bu ayna bazen ufak ilâvelerle, fakat daima aslın büyük çizgilerine sadık kalarak, bütün XVII. asır Türkiye'sini verir. Evliya Çelebi'nin Ankara'sı muasır olan yahut sonradan gelen seyyahlarınkine pek benzemez. Daha ziyade fantastik bir sergüzeştin etrafında toplanır. Ankara'ya gelen Evliya, vâkıa bu şehri kalesi, hisarı, paşa sarayı, serdarî, hususi kazanç kaynakları, bahçelerinin meyvası, mektep ve medrese, cami sayıları ve âdetleriyle tasvir etmekten geri kalmaz, fakat asıl orkestrasyonunu bugün, yattığı yerin adı bile unutilan bir Türk evliyasında yapar. Evliya'nın Hacı Bayram-ı Veli için bir hatim başladığı halde kendisini unutmamasına üzülen Erdede Sultan gece onun rüyasına girmekle kalmaz, aynı zamanda gaipden gönderdiği bir elçiyi sabahleyin ona kendi merkadını gösterir. Evliya Çelebi'nin el ele Ankara sokaklarında yürüdüğü ve sonra birdenbire fazla teecessüsü yüzünden kaybettiği gaip âlemlerden gelen bu rehberin elleri kemikmiş ve sesi toprak altından gelir gibi derin ve boğukmuş. Verdiği izahlara göre, tasavvuf tarihinde mühim yeri olması lâzım gelen bu Erdede Sultan'ı bu sefer Ankara'da epeyce aradım. Bu vesileyle bilmediğim birçok şeyi öğrendiğim hâlde, onu bir türlü bulamadım. Yalnız bu işlerle yakından ilgili bir Ankaralıdan Kuşbaba diye anılan bir eski yatırın bu Erdede Sultan olması ihtimali bulunduğunu ve mezarının da şimdiki Hal civarında yeni yapılan bir mektebin altında kaldığını öğrendim. Seyahatlerine doğruluğundan şüphe ettirecek derecede latif ve mizahî bir rüya ile başlayan Evliya Çelebi'nin rüyalarına ne kadar inanabiliriz? Bunu pek bilemem. Zaten ben Evliya Çelebi'yi tenkit etmek için değil, ona inanmak için okurum. Ve bu yüzden de daima kârî çıkarım. Hikâyesini okuduktan sonra kale ve eski Ankara'da yaptığım gezintilerden dönerken çok defa bu yollarda bir sabah vakti, Evliya Çelebi'nin yanında gayp âleminde gelmiş rehberlerle konuşa yürümüş olması ihtimali benim için şehrin mazisiyle yaşadığım saati birleştiren garip bir zevk oldu." (Tanpınar 1989: 15-16)

Tarih

Ankara'nın tasavvufi geçmişi ışık tutan bu türbe, halk inançları ve yerel dini pratikler açısından önemli bir ziyaret noktasıdır. Hallaç Mahmud olarak da bilinen Er Dede Sultan'a atfedilen bu mekân, özellikle Osmanlı döneminde şekillenen tasavvuf kültürünün izlerini taşır. Türbe çevresi, zamanla bir ziyaret ve adak alanına dönüşmüş, halk arasında manevi bir merkez olarak kabul edilmiştir. Mimari açıdan sade bir yapıya sahip olan türbe, daha çok taşıdığı anlam ve işlevle öne çıkar. Ankara'nın yalnızca siyasi ve idari değil, aynı zamanda manevi ve kültürel katmanlarını da keşfetmek isteyenler için bu durak önemli bir tamamlayıcıdır.

